

Α.

- Να συμπληρώσετε τα κενά του αποσπάσματος, βάζοντας στην κατάλληλη θέση μία από τις ακόλουθες λέξεις (δύο λέξεις περισσεύουν): *θέματα, διοικητής, στρατηγός, χωρία, στρατιωτόπια, Μ. Ασία, Βαλκανική.*

Περί τα μέσα του 7ου αιώνα στο Βυζαντινό κράτος για την αποτελεσματικότερη διακυβέρνηση επιδιώχθηκε μια εκτεταμένη διοικητική μεταρρύθμιση, η δημιουργία των **θεμάτων** δηλαδή διοικητικών περιφερειών. Την ανώτατη στρατιωτική και πολιτική εξουσία των περιφερειών αυτών ασκούσε ο **στρατηγός**. Οι στρατιώτες διέθεταν **στρατιωτόπια**, δηλαδή κτήματα, από τα έσοδα των οποίων εξασφάλιζαν και συντηρούσαν το άλογο και τον οπλισμό τους. Η μεταρρύθμιση αυτή εφαρμόστηκε αρχικά στη **Μ. Ασία** περί τα μέσα του 7ου αιώνα. Οι ελεύθεροι αγρότες συγκροτούσαν τώρα τη δυναμικότερη τάξη της, οργανωμένοι σε εύρωστες και ομοιογενείς κοινότητες **χωρία**.

- Να συμπληρώσετε τα κενά του αποσπάσματος, βάζοντας στην κατάλληλη θέση μία από τις ακόλουθες λέξεις (τρεις λέξεις περισσεύουν): *θρησκευτικός, πυρολάτρης, Ιερουσαλήμ, επεκτατικός, Νινευί, βυζαντινός, περσικός, μουσουλμάνος.*

Ο **θρησκευτικός** χαρακτήρας των εκστρατειών του Ηρακλείου ήταν φανερός, διότι στρεφόταν κατά των **πυρολατρών** Περσών που κατείχαν την **Ιερουσαλήμ** και απειλούσαν την αυτοκρατορία. Η σύγκρουση των δυο στρατών κρίθηκε στη μάχη της **Νινευί**, όπου ο **περσικός** στρατός αφανίστηκε.

- Να συμπληρώσετε τα κενά του αποσπάσματος, βάζοντας στην κατάλληλη θέση μία από τις ακόλουθες λέξεις (τρεις λέξεις περισσεύουν): *παράδεισος, προφήτης, ιουδαϊσμός, Κοράνιο, Χαλίφης, χριστιανισμός, μουφτής, ελληνισμός.*

Το Ισλάμ έχει πολλά δάνεια από τον **Χριστιανισμό** και τον **Ιουδαϊσμό**. Μετά τον θάνατο του Μωάμεθ ανέλαβε τη διακυβέρνηση της κοινότητας ο **Χαλίφης**, δηλαδή ο τοποτηρητής του **προφήτη**, ο οποίος ήταν υπεύθυνος για την εφαρμογή των εντολών του **Κορανίου**.

- Να συμπληρώσετε τα κενά του αποσπάσματος, βάζοντας στην κατάλληλη θέση μία από τις ακόλουθες λέξεις (τρεις λέξεις περισσεύουν): *Σύρος, Χριστός, σεισμός, Κωνσταντίνος Ε', Θήρα, πόλεμος, Λέων Γ', εικόνα.*

Την αφορμή για την έναρξη της εικονομαχίας φαίνεται ότι την έδωσε ένας καταστροφικός **σεισμός**, που είχε επίκεντρο την περιοχή μεταξύ **Θήρας** και Θηρασίας. Ο αυτοκράτορας **Λέων Γ'** εξαπέλυσε την πρώτη επίθεση κατά των **εικόνων**. Με διαταγή του ο στρατός απομάκρυνε από τη Χαλκή Πύλη μια εικόνα του **Χριστού**.

- Να συμπληρώσετε τα κενά του αποσπάσματος, βάζοντας στην κατάλληλη θέση μία από τις ακόλουθες λέξεις (τρεις λέξεις περισσεύουν) : *μουσουλμάνος, χατζής, Ισλάμ, Ριάντ, Μεδίνα, Τζιχάντ, Εγίρα, Μέκκα.*

Ο Μωάμεθ άρχισε να διδάσκει δημόσια μια νέα θρησκεία που ονομάστηκε **Ισλάμ**, κατηγορώντας τους συμπατριώτες του ως ειδωλολάτρες. Για τον λόγο αυτό όμως ο Μωάμεθ εκδιώχθηκε το 622 από τη **Μέκκα** και κατέφυγε στη **Μεδίνα**, όπου ίδρυσε μια κοινότητα πιστών. Το έτος αποδημίας του Μωάμεθ, που ονομάζεται **Εγίρα**, αποτελεί αφετηρία του χρονολογικού συστήματος των Αράβων. Μέσα σε μια δεκαετία ο Μωάμεθ κατόρθωσε να επιβάλει τη διδασκαλία του και να συνενώσει τις αραβικές φυλές, θέτοντας τέρμα στην πολιτική διάσπαση της Αραβικής Χερσονήσου. Οι πιστοί της νέας θρησκείας ονομάστηκαν **μουσουλμάνοι**.

- Να συμπληρώσετε τα κενά του αποσπάσματος, βάζοντας στην κατάλληλη θέση μία από τις ακόλουθες λέξεις (τρεις λέξεις περισσεύουν): *αστικοποίηση, Βούλγαροι, μεταναστευτικός, στρατιωτικοποίηση, Σλάβοι, εποικιστικός, Θράκη, Μ. Ασία, θέματα.*

Από τα μέσα του 7ου ως τα μέσα του 9ου αι. η στρατιωτικοποίηση της βυζαντινής κοινωνίας εκφράζεται με την εμφάνιση των οικογενειακών επωνύμων και την οικοδόμηση πολλών κάστρων. Στις ευρωπαϊκές επαρχίες της αυτοκρατορίας είχαν εγκατασταθεί πολλοί Σλάβοι. Το Βυζαντινό κράτος, για να αντιμετωπίσει το πρόβλημα, εφάρμοσε μια εποικιστική πολιτική στο πλαίσιο της οποίας πολλοί μικρασιατικοί πληθυσμοί μετακινήθηκαν και εγκαταστάθηκαν στις επαρχίες της Θράκης, της Μακεδονίας και της Νότιας Ελλάδας. Την ίδια περίοδο με τη δημιουργία παράλιων Θεμάτων η αυτοκρατορία κατόρθωσε να θωρακίσει τις παράλιες περιοχές, αλλού σε μικρότερο και αλλού σε μεγαλύτερο βάθος.

- Να συμπληρώσετε τα κενά του αποσπάσματος, βάζοντας στην κατάλληλη θέση μία από τις ακόλουθες λέξεις (τρεις λέξεις περισσεύουν): *Ίσαυροι, Μακεδόνες, ανατολικές, βόρειες, Πέρσες, Άραβες, Κωνσταντινούπολη, Ρώμη.*

Οι δύο πρώτοι Ίσαυροι (Λέων Γ' και Κωνσταντίνος Ε') υπήρξαν οι πρωτεργάτες του κινήματος της Εικονομαχίας. Ιδεολογική βάση του κινήματος αυτού υπήρξαν οι ανεικονικές αντιλήψεις των κατοίκων των ανατολικών επαρχιών. Την περίοδο αυτή η Βυζαντινή αυτοκρατορία αντιμετώπιζε κρίσιμες καταστάσεις: τα πλοία των Αράβων όργωναν τις βυζαντινές θάλασσες και λεηλατούσαν ακτές, νησιά και πόλεις. Η εικονομαχική πολιτική των βυζαντινών αυτοκρατόρων βρήκε αντίθετη την εκκλησία της Ρώμης με αρνητικές συνέπειες για τις σχέσεις της αυτοκρατορίας με τη Δύση. Τελικά η Σύνοδος, που συγκλήθηκε στην Κωνσταντινούπολη αποφάσισε την αποκατάσταση των εικόνων.

- Να συμπληρώσετε τα κενά του αποσπάσματος, βάζοντας στην κατάλληλη θέση μία από τις ακόλουθες λέξεις (τρεις λέξεις περισσεύουν): *Άραβες, Βούλγαροι, Μεροβίγγειοι, αυτοκράτορας, Λογγοβάρδοι, πάπας, αυλάρχης, στρατηγός.*

Το σημαντικότερο "βαρβαρικό" κράτος της Δυτικής Ευρώπης ήταν το εκχριστιανισμένο Βασίλειο των Φράγκων. Στα τέλη του 7ου και στις αρχές του 8ου αιώνα, το πολιτικό σύστημα που εγκαθίδρυσε η δυναστεία των Μεροβυγγείων οδήγησε στην αποδυνάμωση του θεσμού της βασιλείας. Στο Φραγκικό κράτος ιδιαίτερα σημαντικό ήταν το αξίωμα του αυλάρχη, το οποίο απέκτησε νέο κύρος, όταν ο Κάρολος Μαρτέλος αναχαιτίσει την προέλαση των Αράβων στο Πουατιέ της Γαλλίας. Ο πάπας απειλούμενος από τους Λογγοβάρδους, που ετοιμάζονταν να βαδίσουν κατά της Ρώμης, αναγκάστηκε να προσεταιριστεί τους Φράγκους, στέφοντας το γιο του Καρόλου Μαρτέλου, Πιπίνο, «ελέω Θεού βασιλέα των Φράγκων».

- Να συμπληρώσετε τα κενά του αποσπάσματος, βάζοντας στην κατάλληλη θέση μία από τις ακόλουθες λέξεις (τρεις λέξεις περισσεύουν): *Ομουρτάγ, Θεσσαλονίκη, Ηράκλειος, Κρούμος, Νικηφόρος Α', Αίμος, Κωνσταντινούπολη, Πόντος.*

Τις εχθροπραξίες ανάμεσα στους Βουλγάρους και τους Βυζαντινούς εγκαινίασε ο χάνος Κρούμος. Ο αυτοκράτορας Νικηφόρος Α' εξεστράτευσε τότε κατά των Βουλγάρων και προχώρησε βαθιά στη βουλγαρική επικράτεια. Στις διαβάσεις του Αίμου ο στρατός του εκμηδενίστηκε ολοκληρωτικά. Ο ίδιος ο αυτοκράτορας έπεσε στο πεδίο της μάχης. Η εμφάνισή του βουλγαρικού στρατού μπροστά στα τείχη της Κωνσταντινούπολης αποτέλεσε το αποκορύφωμα των επιθετικών ενεργειών των Βουλγάρων. Ο επόμενος Βούλγαρος ηγεμόνας Ομουρτάγ συνήψε 30ετή συνθήκη ειρήνης με το Βυζάντιο.

- Να συμπληρώσετε τα κενά του αποσπάσματος, βάζοντας στην κατάλληλη θέση μία από τις ακόλουθες λέξεις (τρεις λέξεις περισσεύουν): *Βασίλειος Β΄, Νεαρές, Βενετοί, κακώσεις, πάροικος, ναύκληρος, Νικηφόρος Α΄, Άραβες.*

Στην εποχή των Ισαύρων οι Βυζαντινοί είναι υποχρεωμένοι να μοιράζονται τα κέρδη τους από το εμπόριο με τους Άραβες, στους οποίους καταβάλλουν τελωνειακούς δασμούς. Ο Νικηφόρος Α΄, πήρε τολμηρά δημοσιονομικά μέτρα για την ανόρθωση της οικονομίας, τα οποία από τους αντιπάλους του χαρακτηρίστηκαν ως κακώσεις. Κάποια από τα μέτρα αυτά ήταν η επιβολή του καπνικού φόρου στους παροίκους των μονών και των ναών, και η υποχρέωση των πλούσιων ναυκλήρων της Κωνσταντινούπολης να δανειστούν από το κράτος με υψηλό επιτόκιο.

B.

Να επιλέξετε τη σωστή απάντηση για κάθε ομάδα από τις ακόλουθες ιστορικές πληροφορίες:

1. Τον Τίμιο Σταυρό ανέκτησε από τους Πέρσες :

α.	ο Ηράκλειος.
β.	ο Αλέξιος Α΄ Κομνηνός.
γ.	ο Λέων Γ΄ Ίσαυρος.
δ.	ο Βασίλειος Β΄ Μακεδών.

2. Τα εικονομαχικά μέτρα που έλαβε η κεντρική εξουσία της Βυζαντινής Αυτοκρατορίας δικαιολογούνται πολιτικά από:

α.	έναν σεισμό μεταξύ Θήρας και Θηρασίας.
β.	τη σύμφωνη γνώμη της Εκκλησίας της Ρώμης.
γ.	την κρισιμότητα των περιστάσεων λόγω των απειλών που δεχόταν η αυτοκρατορία από τους Άραβες και τους Σλάβους.
δ.	την εκδήλωση της θεϊκής οργής.

3. Η οριστική αναστήλωση των εικόνων σήμαινε για το Βυζάντιο:

α.	την υιοθέτηση των ανεικονικών αντιλήψεων από την επίσημη Εκκλησία.
β.	την αποτυχία της Εκκλησίας να υποτάξει στη βούλησή της το Κράτος.
γ.	τον οριστικό διαχωρισμό Κράτους-Εκκλησίας.
δ.	την αποτυχία του Κράτους να υποτάξει στη βούλησή του την Εκκλησία.

4. Σκλαβηνίες ονομάζονται:

α.	νησίδες σλαβικού πληθυσμού σε εδάφη της σημερινής Ελλάδας.
β.	νησίδες σλαβικού πληθυσμού σε εδάφη της Ιταλικής Χερσονήσου.
γ.	νησίδες σλαβικού πληθυσμού σε εδάφη βόρεια του Δούναβη.
δ.	νησίδες σλαβικού πληθυσμού σε εδάφη της Μικράς Ασίας.

5. Την εικονομαχική πολιτική εγκαινίασαν στη Βυζαντινή Αυτοκρατορία :

α.	οι Παλαιολόγοι.
β.	οι Μακεδόνες.
γ.	οι Κομνηνοί.
δ.	οι Ίσαυροι.

6. Τα πρώτα «θέματα»:

α.	οργανώθηκαν στη Βαλκανική Χερσόνησο.
β.	οργανώθηκαν σε νησιά και κοντά στη θάλασσα.
γ.	ήταν αρχικά στρατιωτικές μονάδες μετακινούμενες ανά την επικράτεια.
δ.	ήταν αρχικά διοικητικές περιφέρειες.

7. Όταν ο Λέων ο Γ΄ Ίσαυρος εξαπέλυσε την πρώτη επίθεση κατά των εικόνων, ο πληθυσμός της Κωνσταντινούπολης:

α.	αντέδρασε με οργή.
β.	κατέστρεψε την εικόνα του Χριστού στη Χαλική Πύλη των Ανακτόρων.
γ.	αρχικά δεν αντέδρασε.
δ.	τάχθηκε με το μέρος του αυτοκράτορα.

8. Ιδεολογική βάση του κινήματος της Εικονομαχίας ήταν:

α.	οι αποφάσεις των Οικουμενικών Συνόδων.
β.	οι δογματικές διαφορές μεταξύ Ανατολικής και Δυτικής Εκκλησίας.
γ.	το πρώτο εικονομαχικό διάταγμα του Λέοντα Γ΄ Ισαύρου.
δ.	οι ανεικονικές αντιλήψεις των κατοίκων των ανατολικών επαρχιών της Βυζαντινής Αυτοκρατορίας.

9. Ιδεολογική βάση του κινήματος της Εικονομαχίας ήταν:

α.	οι θρησκευτικές απόψεις της Εκκλησίας της Ρώμης.
β.	οι ανεικονικές αντιλήψεις των κατοίκων των ανατολικών επαρχιών της Βυζαντινής Αυτοκρατορίας.
γ.	οι αποφάσεις των Οικουμενικών Συνόδων.
δ.	ένας σεισμός μεταξύ Θήρας και Θηρασίας.

10. Οι εκστρατείες του Ηρακλείου έγιναν μέσα σε κλίμα θρησκευτικής έξαρσης και είχαν θρησκευτικό χαρακτήρα, γιατί:

α.	επικεφαλής του βυζαντινού στρατού τέθηκαν επιφανείς ιεράρχες.
β.	στράφηκαν εναντίον των πυρολατρών Περσών που είχαν αφαιρέσει τον Τίμιο Σταυρό.
γ.	στράφηκαν εναντίον των μουσουλμάνων Αράβων που είχαν αφαιρέσει τον Τίμιο Σταυρό.
δ.	οδήγησαν στο Πρώτο Σχίσμα των δύο Εκκλησιών.

11. Ο Κρούμος ήταν ηγέτης:

α.	των Αβάρων.
β.	των Σλάβων.
γ.	των Βουλγάρων.
δ.	των Ρώσων.

12. Το έτος αποδημίας του Μωάμεθ από τη Μέκκα στη Μεδίνα αποτελεί την αφετηρία:

α.	της δημόσιας διδασκαλίας του Μωάμεθ για τη νέα θρησκεία.
β.	του ιερού πολέμου.
γ.	του χρονολογικού συστήματος των Αράβων.
δ.	της νεώτερης ιστορίας των Οθωμανών.

13. Η σύνθεση του Ακάθιστου Ύμνου συνδέεται με:

α.	την πολιορκία της Κωνσταντινούπολης από τους Σταυροφόρους.
β.	τη νίκη των Βυζαντινών κατά των Βουλγάρων.
γ.	την πολιορκία της Κωνσταντινούπολης από τους Άραβες.
δ.	την πολιορκία της Κωνσταντινούπολης από τους Πέρσες, Αβάρους και Σλάβους.

14. Ο Νικηφόρος Α΄:

α.	πήρε τολμηρά δημοσιονομικά μέτρα που ονομάστηκαν κακώσεις.
β.	συνέχισε την οικονομική πολιτική της αυτοκράτειρας Ειρήνης.
γ.	παραχώρησε φοροαπαλλαγές στην Εκκλησία.
δ.	υμνήθηκε για τη δημοσιονομική του πολιτική από τον χρονογράφο Θεοφάνη.

15. «Θέματα» στο Βυζάντιο ονομάζονται:

α.	διοικητικές περιφέρειες του Βυζαντινού κράτους.
β.	εγκαταστάσεις Σλάβων στην επικράτεια του Βυζαντινού κράτους.
γ.	μεγάλες εκτάσεις γης που ανήκουν αποκλειστικά στην Εκκλησία.
δ.	μεγάλες εκτάσεις γης που ανήκουν αποκλειστικά στον Βυζαντινό αυτοκράτορα.

16. Το κράτος των Βουλγάρων ιδρύθηκε:

α.	στη Χερσόνησο της Κριμαίας.
β.	στη Χερσόνησο του Αίμου.
γ.	στην Πελοπόννησο
δ.	στα νότια παράλια του Ευξείνου Πόντου

17. Ο αυτοκράτορας Νικηφόρος Α΄ ηττήθηκε και θανατώθηκε από:

α.	τον αυλάρχη του Φραγκικού κράτους Κάρολο Μαρτέλο.
β.	τον Φράγκο βασιλιά Πιπίνο.
γ.	τον Βούλγαρο ηγεμόνα Σαμουήλ.
δ.	τον Βούλγαρο ηγεμόνα Κρούμο.

18. Η εποικιστική πολιτική του Βυζαντίου για την αντιμετώπιση των σκλαβηνίων προέβλεπε:

α.	τη μεταφορά Σλάβων από τις σκλαβηνίες των Βαλκανίων σε περιοχές της Μ. Ασίας και τη μεταφορά μικρασιατικών πληθυσμών σε σκλαβηνίες της Θράκης, Μακεδονίας και Νότιας Ελλάδας.
β.	τη μεταφορά Σλάβων από τις σκλαβηνίες των Βαλκανίων σε περιοχές βόρεια του Δούναβη και τη μεταφορά μικρασιατικών πληθυσμών σε σκλαβηνίες της Θράκης, Μακεδονίας και Νότιας Ελλάδας.
γ.	τη μεταφορά Σλάβων από τις σκλαβηνίες της Μ. Ασίας στα Βαλκάνια και τη μεταφορά μικρασιατικών πληθυσμών σε σκλαβηνίες της Θράκης, Μακεδονίας και Νότιας Ελλάδας.
δ.	τη μεταφορά Σλάβων από τις σκλαβηνίες βόρεια του Δούναβη σε περιοχές της Νότιας Ελλάδας και τη μεταφορά μικρασιατικών πληθυσμών σε σκλαβηνίες της Θράκης και της Μακεδονίας.

19. Σημαντικός παράγοντας της εξάπλωσης του Ισλάμ ήταν:

α.	η ιεραποστολική δράση των Χαλιφών.
β.	ο ιερός πόλεμος.
γ.	ο προσηλυτισμός των χριστιανών ηγετών στο Ισλάμ.
δ.	τα δάνεια στοιχεία από τη Χριστιανική και Ιουδαϊκή θρησκεία.

20. Η στέψη του Καρόλου του Μεγάλου ως αυτοκράτορα στη Ρώμη:

α.	έγινε από τον πάπα και επικυρώθηκε από τον πατριάρχη .
β.	συνέβαλε στην πολιτική και θρησκευτική ένωση της οικουμένης.
γ.	είχε ως αποτέλεσμα τη βελτίωση των σχέσεων Ανατολής-Δύσης.
δ.	θεωρήθηκε σκάνδαλο και σφετερισμός των δικαιωμάτων των Βυζαντινών στη ρωμαϊκή κληρονομιά.

21. Εγίρα ονομάζεται:

α.	η αποδημία του Μωάμεθ από τη Μέκκα στη Μεδίνα.
β.	η χρονολογία γραφής του Κορανίου.
γ.	η έναρξη διδασκαλίας της νέας θρησκείας.
δ.	ο θάνατος του Μωάμεθ.

22. Οι σκλαβηνίες:

α.	ήταν ημιαυτόνομες αρχικά και πλήρως φόρο υποτέλειας στη Βυζαντινή Αυτοκρατορία.
β.	ήταν ανεξάρτητα κρατίδια εκτός Βυζαντινής Αυτοκρατορίας.
γ.	ήταν νησίδες σλαβικού πληθυσμού στην Ιταλική Χερσόνησο.
δ.	εξελίχθηκαν σε τροχοπέδη για τον εκχριστιανισμό των Σλάβων της Μοραβίας

23. Οι εκστρατείες του Ηρακλείου έγιναν μέσα σε κλίμα θρησκευτικής έξαρσης και είχαν θρησκευτικό χαρακτήρα, γιατί:

α.	επικεφαλής του βυζαντινού στρατού τέθηκαν επιφανείς ιεράρχες.
β.	στράφηκαν εναντίον των πυρολατρών Περσών που είχαν αφαιρέσει τον Τίμιο Σταυρό.
γ.	στράφηκαν εναντίον των μουσουλμάνων Αράβων που είχαν αφαιρέσει τον Τίμιο Σταυρό.
δ.	οδήγησαν στο Πρώτο Σχίσμα των δύο Εκκλησιών.

Γ.

Να χαρακτηρίσετε τις ακόλουθες προτάσεις ως προς την ορθότητά τους γράφοντας τη λέξη «**σωστό**» ή «**λάθος**» δίπλα από τον αριθμό που αντιστοιχεί σε κάθε πρόταση.

1. Από τα μέσα του 7ου ως τα μέσα του 9ου αι. το δίκτυο των θεμάτων στο Βυζαντινό κράτος επεκτείνεται. **Σ**
2. Ο αμεσότερος κίνδυνος που απειλούσε το Βυζάντιο, όταν ο Ηράκλειος ανέβηκε στον θρόνο, ήταν οι Άραβες. **Λ**
3. Ο αμεσότερος κίνδυνος που απειλούσε το Βυζάντιο, όταν ο Ηράκλειος ανέβηκε στον θρόνο, ήταν οι Πέρσες. **Σ**
4. Οι «κακώσεις» του αυτοκράτορα Νικηφόρου Α΄ στόχευαν στην ανόρθωση της οικονομίας του Βυζαντίου. **Σ**
5. Ο Ηράκλειος στους αγώνες του κατά των Περσών είχε την αμέριστη ηθική και υλική συμπαράσταση της Εκκλησίας. **Σ**
6. Την εποχή του Καρλομάγνου ενισχύθηκε η εσωτερική οργάνωση του κράτους των Φράγκων. **Σ**
7. Η σύνθεση του Ακάθιστου Ύμνου συνδέεται με την πολιορκία της Θεσσαλονίκης από τους Αβαροσλάβους. **Λ**
8. Η Εκκλησία της Ρώμης συμφωνούσε απολύτως με τα μέτρα που έλαβαν οι Ίσαυροι κατά των εικόνων. **Λ**
9. Τα «θέματα» αποτέλεσαν τη βάση της οργάνωσης του Μεσοβυζαντινού κράτους. **Σ**
10. Ο θεσμός των θεμάτων ενίσχυσε τη θέση των ελεύθερων αγροτών στη βυζαντινή κοινωνία. **Σ**
11. Τα έσοδα από τα «στρατιωτόπια» έδιναν στους στρατιώτες του Βυζαντίου τη δυνατότητα να συντηρήσουν το άλογο και τον οπλισμό τους. **Σ**
12. Στη διάρκεια του 9ου αι. οι Σλάβοι αφομοίωσαν εθνολογικά τους Βουλγάρους. **Σ**
13. Τα μέτρα κατά των Εικόνων που έλαβαν οι βυζαντινοί αυτοκράτορες, στόχευαν στη συμφιλίωση της κεντρικής εξουσίας με τους πληθυσμούς των ανατολικών περιοχών του Βυζαντίου. **Σ**
14. Ο πάπας απειλούμενος από τους Λογγοβάρδους προσεταιρίστηκε τους Φράγκους και έστειψε τον γιο του Κάρολου Μαρτέλου, Πιπίνο, αυτοκράτορα των Ρωμαίων. **Λ**
15. Οι Βούλγαροι βοήθησαν τον αυτοκράτορα Λέοντα Γ΄ να αντιμετωπίσει τους Άραβες επιδρομείς μπροστά στα τείχη της Κωνσταντινούπολης. **Σ**
16. Η διδασκαλία του Μωάμεθ δίχασε τις αραβικές φυλές και πυροδότησε την πολιτική διάσπαση της Αραβικής Χερσονήσου. **Λ**
17. Το Κοράνιο καθορίζει και τους νόμους που πρέπει να τηρούν οι πολίτες ενός ισλαμικού κράτους. **Σ**
18. Τα «θέματα» ήταν κτήματα τα οποία ο βυζαντινός αυτοκράτορας παραχωρούσε, για διπλωματικούς λόγους, σε ξένους ηγεμόνες. **Λ**
19. Το Ισλάμ έχει πολλά δάνεια από τη χριστιανική και την ιουδαϊκή θρησκεία. **Σ**
20. Το Βουλγαρικό κράτος υποτάσσεται στο Βυζάντιο όταν χάνος των Βουλγάρων ήταν ο Κρούμος. **Λ**
21. Οι σκλαβηνίες ήταν νησίδες Σλάβων εγκατεστημένων ανάμεσα σε βουλγαρικούς πληθυσμούς. **Λ**

Δ. Να εξηγήσετε τη σημασία των ακόλουθων ιστορικών όρων:

Πάροικοι: Ονομάζονται οι εξαρτημένοι γεωργοί από κάποιον ισχυρό γαιοκτήμονα. Στη βυζαντινή επικράτεια στα χρόνια του Νικηφόρου Α' (9^ο αι.) καλλιεργούσαν τα κτήματα μονών, ναών και φιλανθρωπικών ιδρυμάτων και κατέβαλαν στο κράτος τον καπνικό φόρο.

Εγίρα: Ονομάζεται η αποδημία του Μωάμεθ από τη Μέκκα στη Μεδίνα το 622.

Σκλαβηνίες: Οι μόνιμες εγκαταστάσεις των Σλάβων στη χερσόνησο του Αίμου. Κατά τον 9^ο αι. οι σκλαβηνίες που ήταν στα βορειοδυτικά της χερσονήσου εξελίχθηκαν στα πρώτα κ'ράτη των Σέρβων και των Κροατών. Στο γεωγραφικό χώρο της Ελλάδας ήταν αυτόνομες νησίδες σλαβικού πληθυσμού, μικρότερης ή μεγαλύτερης έκτασης, που από τον 9^ο αι. άρχισαν να ενσωματώνονται στη θεματική διοίκηση του βυζ. κράτους, ως ημιαυτόνομες και πλήρως φορο υποτέλειας.

Θέματα: Αρχικά ήταν οι μετακινούμενες ανά την επικράτεια στρατιωτικές μονάδες. Όταν αυτές απέκτησαν μόνιμη εγκατάσταση (7^ο αι.) ονομάστηκαν οι περιοχές εγκατάστασής τους, που εξελίχθηκαν σε διοικητικές περιφέρειες.

Στρατιωτόπια: Ήταν τα κτήματα που διέθεταν οι στρατιώτες – αγρότες του βυζαντινού κράτους. Από τα έσοδα τους εξασφάλιζαν και συντηρούσαν το άλογο και τον οπλισμό τους.

Λογοθέτης του Γενικού: Ήταν ο αξιωματούχος του βυζαντινού κράτους (7^ο αι.) που είχε την ευθύνη για τα οικονομικά του κράτους.

Λογοθέτης του Δρόμου: Ήταν ανώτατος αξιωματούχος του βυζαντινού κράτους (7^ο αι.) αρμόδιος για το οδικό δίκτυο, τις μετακινήσεις μέσα στην επικράτεια και κατ' επέκταση τις μετακινήσεις των πρεσβευτών, τη διπλωματία και την εξωτερική πολιτική. Σταδιακά έγινε ο πρώτος αξιωματούχος της αυτοκρατορίας, ένα είδος πρωθυπουργού.

Κακώσεις: Τα τολμηρά δημοσιονομικά μέτρα που πήρε ο Νικηφόρος ο Α' τον 9^ο αι. για την ανόρθωση της οικονομίας, τα οποία χαρακτηρίστηκαν έτσι από τους αντιπάλους του και το χρονογράφο Θεοφάνη.

Καπνικός φόρος: Ο φόρος για κάθε εστία που καπνίζει, δηλαδή κάθε νοικοκυριό, που κατέβαλαν οι πάροικοι των μονών, των ναών και των φιλανθρωπικών ιδρυμάτων στο βυζαντινό κράτος από τον 9^ο αι.

Ιερός πόλεμος (τζιχάντ): Η υποχρέωση των πιστών μουσουλμάνων να διαδώσουν με το σπαθί τη θρησκεία τους στους «απίστους». Έτσι, γίνονταν μάρτυρες πίστης και εξασφάλιζαν την είσοδό τους στον Παράδεισο. Η πίστη αυτή υπήρξε σημαντικός παράγοντας της ραγδαίας εξάπλωσης του Ισλάμ.

Ισλάμ: Ονομάζεται η θρησκεία που δημιουργήθηκε από τον Μωάμεθ το 613. Η θρησκεία αυτή έχει πολλά δάνεια από τον Χριστιανισμό και τον Ιουδαϊσμό. Ιερό της βιβλίο είναι το Κοράνι που καθορίζει τη θρησκευτική συμπεριφορά των πιστών, τα καθήκοντα και τους νόμους.

Θεοκρατικό κράτος Αράβων: Η αντίληψη σύμφωνα με την οποία η θρησκευτική κοινότητα ταυτίζεται με το κράτος. Ο ανώτατος άρχοντας είναι ταυτόχρονα θρησκευτικός και κοσμικός ηγέτης. Το Κοράνι καθορίζει όχι μόνο τη θρησκευτική συμπεριφορά των πιστών αλλά τα καθήκοντα και τους νόμους που πρέπει να τηρούνται από τους πολίτες, τους υπαλλήλους και τους κυβερνώντες. Όποιος παραβιάζει τους ιερούς κανόνες δικάζεται από το Μουφτή ή τον Καδή (δικαστή) βάσει του Κορανίου. Η θρησκευτική δικαιοσύνη δεν διαχωρίζεται από την κοσμική.

Χαλίφης: Είναι ο τοποτηρητής του Προφήτη. Είναι συγχρόνως το θρησκευτικό πρότυπο που ακολουθούν οι πιστοί, αλλά και ο αρχηγός του κράτους, που συγκεντρώνει στο πρόσωπό του όλη την κοσμική εξουσία. Ως τοποτηρητής του Μωάμεθ, ήταν υπεύθυνος για την εφαρμογή των εντολών του Κορανίου.

Αυλάρχης: Ήταν ο πρώτος αξιωματούχος των ανακτόρων και έμπιστος του βασιλιά.

Ελέω Θεού βασιλεία: Η πολιτική σύμφωνα με την οποία ο μονάρχης έχει λάβει την εντολή εξουσίας από τον Θεό στον οποίο και λογοδοτεί.

Ε. Σύντομης Ανάπτυξης

1. Να εξηγήσετε ποια προβλήματα προκάλεσαν στη Βυζαντινή Αυτοκρατορία οι επιδρομές των Αβάρων και των Σλάβων στη Χερσόνησο του Αίμου. **σελ 11 Οι αβαροσλαβικές επιδρομές... αφομοίωση Σλάβων.**
2. Από πού διαφαίνεται ο θρησκευτικός χαρακτήρας των εκστρατειών του Ηρακλείου κατά των Περσών; **σελ. 12 Ο πόλεμος έγινε μέσα ... Βυζαντινή Αυτοκρατορία.**
3. Ποιες ήταν οι συνέπειες της δημιουργίας του θεσμού των «θεμάτων» στην κοινωνική οργάνωση του Βυζαντίου; **σελ. 13 Τα νέα διοικητικά ... χωρίων. Όχι το κομμάτι Οι μισθοφόροι εξέλιπαν ... ιδιοκτησία τους.**
4. Πώς επιτεύχθηκε ο εξελληνισμός του Βυζαντινού κράτους; **σελ. 15 το γ**
5. Να εξηγήσετε ποια ήταν η ιδεολογική βάση του κινήματος της Εικονομαχίας. **σελ. 19 Ιδεολογική βάση ... σοβαρές αντιδράσεις.**
6. Να εξηγήσετε την οικονομική πολιτική του Νικηφόρου Α΄. **σελ. 22 Κατά τα τέλη .... ναυσιπλοΐας.**
7. Ποια στοιχεία φανερώνουν τη στρατιωτικοποίηση της βυζαντινής κοινωνίας από τα μέσα του 7ου ως τα μέσα του 9ου αι. μ. Χ.; **σελ. 22 – 23 Από τα μέσα... μεγαλύτερο βάθος.**
8. Γιατί το κίνημα του Θωμά του Σλάβου δεν μπορεί να ερμηνευθεί ως λαϊκή εξέγερση και κοινωνική επανάσταση; **σελ 23 Το κίνημα του ... για τις εικόνες.**
9. Ποια ήταν τα αποτελέσματα της νίκης του Κάρολου Μαρτέλου κατά των Αράβων στο Πουατιέ της Γαλλίας (732); **σελ. 27 Στο φραγκικό κράτος ... έγινε πολύ βαθύ.**
10. Με ποια μέτρα ο Καρλομάγνος ενίσχυσε την εσωτερική οργάνωση του Φραγκικού Βασιλείου; **σελ. 27 Όταν πέθανε ο Πιπίνος ... ενότητας**
11. Ποιες ήταν οι συνέπειες της στέψης του Καρλομάγνου ως αυτοκράτορα, από τον πάπα; **σελ. 28 Η στέψη του Καρόλου ... μακρές διαπραγματεύσεις.**
12. Ποια ήταν η τύχη του Φραγκικού κράτους μετά τον θάνατο του Καρλομάγνου; **σελ. 29 το δ**